

Zaakvoerder Wouter Callebaut

“Ons bureau focust al jaren op de essentie van restauratie. Het ontdoen van het overbodige en het terugbrengen van het oude cachet en de authentieke sfeer, met het oog op een nieuwe functie en toekomst”

Callebaut-Architecten: focus op essentie van restauratie

Op zijn idyllische thuislocatie in het Oost-Vlaamse Drongen viert Callebaut-Architecten dit jaar zijn tiende verjaardag. En mag dat met stijl doen. In het afgelopen decennium groeide het bureau immers uit tot gewaardeerd specialist in restauratie- en renovatieprojecten. “Ons bureau focust al jaren op de essentie van restauratie. Het ontdoen van het overbodige en het terugbrengen van het oude cachet en de authentieke sfeer, met het oog op een nieuwe functie en toekomst”, verduidelijkt zaakvoerder Wouter Callebaut. “Het creëren van een warme atmosfeer en een respectvolle benadering van het authentieke qua materialen en uitvoering staan daarbij steeds centraal.”

Interdisciplinaire mix

Callebaut-Architecten is een jong architectenkantoor met een sterke specialisatie in renovatie en restauratie van erfgoed. Het bureau werkt daarbij zowel aan beschermde monumenten zoals kloosters, kastelen, stadhuizen, pakhuizen... en items uit de inventaris van onroerend erfgoed als aan ander waardevol bouwkundig erfgoed zoals herenhuisen

en hoeves. Ook de opdrachtgevers zijn divers. Zo werkt het bureau voor zowel particulieren als openbare besturen. Meteen goed voor een ruime ervaring met de verschillende subsidiestelsels.

Momenteel bestaat het bureau uit een interdisciplinaire mix van 12 ingenieur-architecten, architecten en interieurarchitecten met ervaring,

opleiding en interesse in de restauratie. Allen zijn ze op de een of andere manier gebeten door de microbe voor monumentenzorg en delen ze zo dezelfde passie. Deze kleinschaligheid en gedrevenheid garandeert een persoonlijke aanpak, een nauwe opvolging en directe communicatie. Afhankelijk van het project wordt het team bijgestaan door freelance medewerkers en specialis-

ten zoals historici, materiaaltechnici, 3D-experten,...

“Verder werken we ook graag samen met andere architectenbureaus. Onze taak zien we enerzijds als het bewaken van de snijlijn tussen architectuur en erfgoed en anderzijds als het wetenschappelijk benaderen van een monument door diepgaande voorbereidende studies. Pas dan kunnen we een beeld krijgen van de gelaagdheid van een gebouw en kan een uitgekend ontwerp ontstaan op maat van het monument. De voortrekkersrol voor de uitwerking daarvan geven we graag door aan onze projectpartner. De kruisbestuiving die hierdoor ontstaat is zo verrijkend voor alle betrokken partijen.

Dynamisch behoud

“In nauw overleg met alle betrokkenen worden aangename ruimtes ontworpen op maat van de bewoners of gebruikers, passend binnen het vooropgestelde budget. Maar het gaat uiteraard verder. Bij monumentenzorg noodzaakt elk project een individuele aanpak. Het moet tot in detail bestudeerd en uitgewerkt worden zodat uiteindelijk een evenwichtig en samenhangend ontwerp ontstaat”, aldus Wouter Callebaut.

“Bij restauratieprojecten ligt de essentie in het zoeken naar een evenwicht tussen het terugbrengen en conserveren van de monumentale sfeer van weleer en het sober integreren van nieuwe elementen, eigen aan hedendaags comfort en/of de nieuwe functie. De constructieve en historische duurzaamheid verdient daarbij prioriteit. Deze afweging tussen herwaardering van het monument en de nieuwe functie-invulling met zijn bouwkundige toestand wordt samengevat in de term ‘dynamisch behoud’.”

“Ook herbestemming is een thema dat frequent terugkomt. Bij uitbreidingen met nieuwbouw, wordt

steeds gekozen voor een hedendaagse architectuur, die zich sober onderschikt aan het monument. Callebaut-Architecten is dan ook ervaren in het schenken van een duurzaam ticket voor de toekomst aan ieder monument, zonder de intrinsieke draagkracht ervan te overbelasten.”

Restauratiemethodiek

Bij de opstart van elk nieuw project volgt Callebaut-Architecten een algemene restauratiemethodiek, doorheen de jaren gevormd volgens onze gespecialiseerde visie en vakkennis. Een scherpe, wetenschappelijk gefundeerde kijk gecombineerd met een integrale aanpak, aandacht voor de atmosfeer en de geest van de plek, het nastreven van duurzaamheid en kwaliteit, dynamisch behoud en optreden als persoonlijke raadgever zijn daarbij de kernwaarden om tot een esthetisch resultaat te komen op maat van het erfgoed.

“Als uitgangspunt vertrekken we steeds vanuit de gelaagdheid van het monument. De meeste panden zijn samengesteld uit verschillende bouw- en verbouwfases, waardoor het hedendaagse uitzicht eerder his-

torisch gegroeid is dan het resultaat van één enkele bouwfase.”

“Op dit weefsel enten we steeds verschillende vooronderzoeken en studies. Monumenten en erfgoed zijn immers vaak complexe gehelen, waarbij het onontbeerlijk is het gebouw te kunnen lezen en begrijpen. Zowel in zijn historiek, bestaande toestand, erfgoedwaarden, kansen en problemen. Vooronderzoeken zijn daarom onlosmakelijk verbonden met een goede langetermijnvisie voor het monument, en dus standaardonderdeel van elk restauratieproject of beheerplan. Denk daarbij aan gedetailleerde opmeting inclusief bouwsporen, bouwhistorisch, bouwfysisch- en materiaaltechnisch onderzoek, kleurenonderzoek, proefrestauraties, stabiliteit, ... Enkel door deze gedetailleerde analyse van het gebouw kan het laag per laag worden ontleed en gevat.”

“Uit deze vooronderzoeken concluderen we steeds opnieuw dat de historische gelaagdheid, en meer nog de originele materialen, behouden en zichtbaar moeten gemaakt worden. Met een voorkeur voor zachte restauratie met reinigingen, herstel-

lingen en verder onderzoek bij twijfel, in tegenstelling tot een harde en vaak nefaste restauratie. Respect voor de verschillende lagen, fases en verhalen vormt net de rijkdom van een monument.”

Predikherenklooster

Het imposante barokke Predikherenklooster in Mechelen is een markant monument, vlakbij de recent gerestaureerde Dossinkazerne en het Holocaust museum. Het complex werd opgericht als klooster van de Paters Dominicanen of Predikheren. Tijdens de Franse Revolutie werd het in beslag genomen en verkocht, waarna het respectievelijk een bejaardentehuis, een militair hospitaal en heuse kazerne werd. Sinds de jaren '80 zorgde jarenlange leegstand ervoor dat het oude klooster en de kerk verwerden tot een verwaarloosde en vervallen ruïne.

In samenwerking met Hildunk & Korteknie Stuhlmacher Architecten pakt Callebaut-Architecten deze stadskanker aan en wordt gewerkt aan de restauratie en herbestemming van de ruïne tot stadsbibliotheek. Niet zomeer eentje, maar

een ‘bibliotheek van de toekomst’ of ‘literair wellnesscentrum’. Het moet een huis vol verhalen, poëzie en informatie worden voor alle Mechelaars.

“Op dit moment overheerst de ruïneuze toestand van het gebouwencomplex. De sporen van verval, verwaarlozing en de verschillende aanpassingen en verbouwingen tijdens de voorbije eeuwen dragen daar in belangrijke mate tot bij. Mechelaars hebben het complex nooit anders gekend. Dat verontrustende beeld is in onze ogen meteen ook karakteristiek als aantrekkelijk. In tegenstelling tot de meeste restauraties waarbij gekozen wordt voor een terugkeer naar de meest waardevolle periode, kozen we er bewust voor om de huidige toestand te gebruiken als bouwsteen voor de restauratie en herbestemming. De ruïneuze toestand van het complex geeft een duidelijk beeld van de historische gelaagdheden. In het ontwerp willen we net deze gelaagtheid met zijn kenmerkende verweerdheid en unieke patina behouden en zichtbaar maken.”

“Toch maken we daarbij enkele gemotiveerde uitzonderingen. Na 1900, tijdens het gebruik als militair depot, werden in het complex werken uitgevoerd die de eenheid van de interieurs verbraken en de kwaliteit van het oorspronkelijke ontwerp aantastten. Deze toevoegingen worden zoveel mogelijk ongedaan gemaakt.”

“Algemeen kiezen we voor een zachte restauratie met maximaal behoud van de originele materialen en dit op een weloverwogen en wetenschappelijk onderbouwde wijze. De figuren uit pleisterwerk die in de gewelven van de pandgangen werden aangebracht, en die allen verwijzen naar een andere periode, worden bijvoorbeeld zo zorgvuldig mogelijk gerestaureerd. Ook het originele kleurgebruik van de beschildering van de muren blijft zoveel mogelijk behouden. De nieuwe functie wordt

geïntegreerd via punctuele, duidelijk hedendaagse, ingrepen die een extra laag aan de geschiedenis toevoegen. Bij deze ingrepen zoeken we niet het contrast. We vervlechten ze met de geschiedenis en historiek van het gebouw.”

De restauratie verloopt in vier fasen. Ze ging in 2015 van start en eindigt in 2018. In de eerste fase zijn de dakwerken aan de beurt, hierna worden de gevel- en interieurwerken voorzien en in de laatste fase wordt de kerk onder handen genomen.

Gildehuis van de Vrije Schippers

Het huis van de Vrije Schippers aan de Graslei behoort tot de oudste en best bewaarde gildehuizen aan de historische haven van Gent. Aanvankelijk eigendom van de molenaarsgilde, kwam het in 1530 in handen van de vermogende gilde der Vrije Schippers, die het liet renoveren in de stijl van de Brabantse Gotiek. Sinds de teloorgang van de gilde in de tweede helft van de 17e eeuw wisselde het gebouw meermaals van eigenaar, functie en inrichting. Desondanks bleef het structureel quasi intact. In 1897 werd het Schippershuis staatseigendom, waarop een restauratie volgde van de voorgevel en van het interieur in neogotische stijl. Sinds 1943 is het pand beschermd als monument. Ook maakt het deel uit van een beschermd landschap, en van een beschermd stadsgezicht.

Het Gentse havenbedrijf vond in het pand een mooie opportuniteit om zich meer te gaan profileren in de binnenstad en gaf Callebaut-Architecten de opdracht om het te herbestemmen als representatiehuis met werkplekken, vergaderruimtes en tentoonstellingsruimtes. Een grondige restauratie en renovatie was hierbij noodzakelijk. De historische roots van het gildehuis worden daarbij in ere hersteld en opengesteld voor het publiek.

“De verbouwingswerken en herinrichtingswerken kregen hierdoor een veelzijdig doel, en steunen daarom op drie peilers: duurzaamheid, herkenbaarheid en flexibiliteit. De restauratie stelt de werken voorop met betrekking tot duurzaam herstel van de bestaande elementen. Eén van de belangrijkste onderdelen is de restauratie van de natuurstenen voorgevel. Algemeen betekent dit het maximale behoud van de historische gevel met tegelijkertijd duurzame, technische ingrepen zoals het herstellen van waterlijsten en ijzers, hechting van de patinelaag...”

“Ook de restauratie van het interieur gaat uit van het idee om originele elementen, zeker op het gelijkvloers zo authentiek mogelijk te behouden en te restaureren. De originele neomiddeleeuwse vloeren en tegels worden zo met de grootste zorg behandeld met reiniging, plaatselijk herstel van het voegwerk en zo min mogelijke tegeluitname om de schade te beperken. Anderzijds wordt de keuze gemaakt om niet-waardevolle vloeren in slechte staat te verwijderen en te vervangen.”

“Voor de renovatie en integratie van functies wordt bijgevolg zo weinig mogelijk geraakt aan de bestaande wanden. Enkel de introductie van een lift en het maken van enkele beperkte openingen raken aan het interieur.”

“Aan de afwerking van bepaalde lokalen wordt een grotere historische waarde gehecht. Algemeen geldt een gradatie waarbij de ruimtes vooraan meer naar historisch model wordt gerestaureerd dan de achterste ruimtes.

Hoe dan ook wordt elke restauratieve ingreep sterk gebaseerd op de uitgebreide vooronderzoeken. Een uitgebreid en toegepast stappenplan met proefrestauraties verzekert een zorgvuldige restauratie volgens de regels van de kunst.” De oplevering is voorzien in 2019.

Stadhuis Diksmuide

Het stadhuis van Diksmuide aan de noordzijde van de Grote Markt werd gerestaureerd in samenwerking met ONO Architectuur.

Het stadhuis van Diksmuide kende sinds 1428 drie eerdere versies, steeds in verschillende stijl. Het bestaande complex is vrij recent en dateert van 1923. Tijdens de wederopbouw van de Westhoek, na WOI, werd het opgetrokken in regionalistische stijl naar ontwerp van Jozef Viérin en Valentin Vaerwyck. Laatgotische elementen zoals trapgevels, gesmede ankers en korfbogen, alsook renaissancekenmerken werden er gecombineerd met regionale elementen zoals het gebruik van gele streekbaksteen, langgeveldaken en trapgevels met versierde jaarankers. Het ensemble van stadhuis, belfort en voormalig politiecommissariaat werd in 24 november 1999 beschermd als monument. Sinds 1 december 1999, amper een week later, werd het samen met 23 andere Vlaamse belforten opgenomen op de lijst van Unesco Werelderfgoed.

“De verbouwings- en herinrichtingswerken hadden ondermeer tot doel om het gebouw zijn grandeur van weleer terug te schenken. Het complex moest daarbij worden opgewaardeerd en geoptimaliseerd naar functies, gebruik en toegankelijkheid. Alle beschikbare ruimtes, van zolder tot dak, werden maximaal ingezet. Overal in het gebouw creëerden we functionele bureauruimtes, de kelders werden gesaneerd en om een deel van het stadsarchief te herbergen en in een bijgebouw zorgden we voor een nieuw toeristisch onthaal. Van daaruit loopt een toeristische erfgoedwandeling doorheen het gebouw waarbij de kunstcollectie kan worden bewonderd. Voor de toegankelijkheid werd ingezet op één centrale

liftkoker om alle niveaus te bereiken en tevens een bescheiden rondgang op het binnenplein met hedendaagse materialen, die uitmondt in een verfijnde glazen uitbouw als nieuwe onthaalruimte. Een ingreep die gestoeld was op het oorspronkelijke ontwerp van Viérin en Vaerwyck. Het herstellen van deze identiteit, zij het op een hedendaagse manier, was een mogelijkheid om de functionele problemen van het stadhuis op te lossen en gaf tegelijkertijd een nieuw gezicht aan de achtergevels van het beschermde stadhuis.”

“Het opzet van het ontwerp om het monument op een duurzame manier een nieuwe zin te geven door zijn functioneel gebruik te maximaliseren, resulteerde in een restauratiecampagne die een zachte restauratie inhield met respect en maximaal behoud van het authentieke materiaal.

“Voor het exterieur impliceerde dit onder meer het ter plaatse herstellen van het bestaande houten schrijnwerk. Het hout werd nadien gebeitst en de buitenluiken werden beschermd met een lijnolieverf in verschillende patronen, die uit het historisch onderzoek naar voor kwamen. De kleuren, oker en blauw, zijn bepaald op basis van een stratigrafisch kleurenonderzoek op een origineel luik dat gevonden werd op de zolder.”

“De loden bekroning van de belfortoren en de houten onderstructuur, die beiden in een heel slechte staat verkeerden, werden eveneens vakkundig gerestaureerd. Maar liefst 10 ton lood werd aangewend om de toren, met inbegrip van dakkapellen, galmborden en maaswerk, te bekleden. Verder werden alle buitengevels, opgetrokken in een gele baksteen met elementen in witte natuursteen, gereinigd en hersteld waar nodig. Bij de restauratie van de leien daken werd bijzonder veel aandacht geschonken aan recuperatie van het bestaande materiaal, zowel voor de natuurleien, maar meer nog voor de zeldzame groen geglazuurde nokpannen. De nokken die vandaag de daken en dakkapellen van het stadhuis en bijgebouw sieren zijn ofwel gerecupereerd van het stadhuis

zelf, mits plaatselijk bijwerken, ofwel gerecupereerd van een nabijgelegen kerk ofwel nieuw gemaakt volgens oud procedé.”

“Voor de restauratie van het interieur werd er concreet voor gekozen om het stadhuis op te delen in twee vleugels, die elk op een specifieke manier benaderd werden. In de vleugel evenwijdig met de grote markt werd hoog ingezet op het zo authentiek mogelijk behouden van de

belangrijkste ruimtes. Enkel de meest noodzakelijke aanpassingen in functie van het gebruik werden toegelaten. Voor de dwarse vleugel werden zwaardere ingrepen toegestaan, voornamelijk ter plaatse van het gelijkvloers en de kelder. Toevoegingen van tijdelijke aard werden op een zo reversibel mogelijke manier ingepast, zonder bestaand historisch materiaal te beschadigen. Het uitgebreide vooronderzoek op alle interieurelementen en het originele bestek werden als leidraad voor de restauratie van het interieur aangewend. Recent aangebrachte en visueel storende lagen werden verwijderd. Originale of historisch waardevolle lagen bleven onaangeroerd.”

Dergelijk hedendaags en intensief gebruik vraagt ook om duurzame, energetische maatregelen zoals het thermisch isoleren van vloeren, daken en schrijnwerk (door middel van fijne achterzetbeglazing). Deze ingrepen werden echter allen uitgevoerd met respect ten opzichte van het monument. “Kiezen voor punctuele ingrepen die duidelijk hedendaags zijn, maar de globaliteit van het monument intact houden en die dialogeren met het historische gebouw, waren de doelstellingen van het nieuwe ontwerp.”

Conciërgewoning kasteel Vichte

Omstreeks 1100 bouwde Gosvin van der Vichte een eerste kasteel nabij de Vichtebeek, de latere Kasselrijbeek. Het geheel bestond toen uit een woontoren met drie omwallingen. Later werden verschillende delen toegevoegd, waaronder de toegangspoort die dateert van rond 1500. Voor deze poort lag oorspronkelijk een houten toegangsbrug met ophaalsysteem. In 1767 wordt deze vervangen door een bakstenen boogbrug met gekasseide bestrating. In 1973 wordt het geheel beschermd als monument en de omgeving als landschap.

“Wat we vandaag kennen als de conciërgewoning op het kasteeldomein was vroeger het woonhuis dat samen met de duiventoren, paardenstallen en grote schuur deel uitmaakte van het vroegere neerhof. Het woonhuis dateert uit 1759, de schuur iets later uit 1763. Het woonhuis zelf werd waarschijnlijk in twee keer opgetrokken. Het middendeel werd het eerst gebouwd, het deel links van de ingang deur is van latere datum. Wellicht werd het nagevoeg tegelijkertijd gebouwd met de schuur.”

De conciërgewoning verkeerde voor de restauratie algemeen in redelijke staat, maar er was een groot gebrek aan hedendaags comfort. Wanneer de eigenaar de woning wilde herbestemmen tot kantoor en woonruimte koos Callebaut-Architecten voor een duurzame restauratie waardoor het gebouw volledig in gebruik kon worden genomen en opgeladen. De beste garantie voor het behoud en onderhoud van het monument.

“Om meer zekerheden te verwerven en gefundeerde restauratieopties te bekomen, voerden we bijkomende onderzoeken uit waaronder bouwhistorisch onderzoek, iconografisch onderzoek met beeldmateriaal, licht des-

Reynchemie zet schouders onder geslaagde gevelrenovatie en kelderdichting

Al meer dan 25 jaar ontwikkelt Reynchemie innovatieve producten voor zowel nieuwe constructies als voor de restauratie en renovatie van oude geklasseerde monumenten. Meer dan 300 producten garanderen daarbij een hoogwaardige techniek, kwaliteit en topservice op vlak van gevelreiniging, waterwering, houtrenovatie, natuursteenherstel en -imitatie en chemische verankering. Ook diverse verfproducten, epoxymortels en reinigingsproducten zitten in het gamma. Bovendien is Reynchemie in de BeNeLux exclusieve verdeler van kalkproducten van Saint-Astier en verdeler van ParexLanko producten.

In het stadhuis van Diksmuide hielp de onderneming mee aan de volledige gevelrenovatie en het verdichten en afwerken van de oude en lekkende kelder met een zoutbestendig systeem. Op vraag van architectenbureau en Monumentenzorg werd daarbij zoveel mogelijk gewerkt met natuurlijke hydraulische kalk en zo min mogelijk met cement.

“De gevels werden gereinigd met stoom en mosdodende producten (RC OS 2). Waar nodig werd het voegwerk van de gevelelementen vervangen door nieuw voegwerk op basis van natuurlijk hydraulische kalk St Astier NHL 3,5 gemengd met zand. Bepaalde gevelelementen werden bijkomend beschermd met een dampdoorlatende hydrofuge op crèmebasis (RC Hydrocrème IV) die zowel waterwerend als vuilafstotend werkt. Natuursteenelementen werden hersteld met onze natuursteenherstelmortel RC Amonit”, aldus Luc Parmentier, technisch adviseur van Reynchemie.

“De kelder werd volledig gestript en verdicht met een kelderdichtingssysteem op starre basis (Lanko 2022) en een afwerking met zoutbufferende pleister op kalkbasis (Parlumière STH). Dit op alle binnen- als buitenmuren. De vloeren werden volledig verdicht met een starre af dichtingsmortel met hierboven een drainagesysteem en gepolierde beton. Achteraf werd de kelder nog voorzien van een dampdoorlaatbare verf.”

Zowel architecten als aannemer Artes Woudenberg kennen de producten van Reynchemie door en door. Het vertrouwen in de producten en het vakmanschap is dermate groot dat ze ook regelmatig advies inwinnen voor bepaalde toepassingen. De vakkennis en gedrevenheid van alle betrokkenen staat zo garant voor een succesvolle oplevering.

www.reynchemie.com

tructief onderzoek van valse wanden en valse plafonds en stratigrafisch kleuronderzoek op deuren, kasten, schouwen en sierlijsten. Bij deze laatste werd onderzocht of in het interieur nog interessante afwerkingslagen terug te vinden waren. In de verschillende kamers werden daarvoor puncties genomen met een scalpel van de schouwen, plafonds en schrijnwerk. Daarbij ontdekten we vooral monochrome pastelkleuren en een houtimitatie.”

“Het interieur was sterk verouderd. Bovendien vonden we enkele niet-waardevolle toevoegingen die in de loop der tijd waren uitgevoerd. We streefden daarom naar een heropwaardering door het terugbrengen, behoud en/of restauratie van originele materialen zoals Boomse tegelvloeren, plafonds met sierlijsten, houten binnenschrijnwerken, Hiernaast kozen we ook voor enkele lichte aanpassingen aan de ruimtes in functie van gebruik zoals nieuwe openingen in keuken, wasplaats en mudroom.”

“De weinige aanpassingen en toevoegingen hadden betrekking op de functie wonen/kantoor, maar vooral op het energetisch verbeteren van de woning. De vloeren en daken werden geïsoleerd (door middel van ingeblazen glaswol tussen de bestaande dakkepers), het houten schrijnwerk werd vernieuwd met verdund dubbele beglazing en de buitenmuren werden aan de binnenzijde voorzien van ecologisch isolatiemateriaal. Hierbij werd extra aandacht besteed aan de aansluitingen met de bestaande houten moerbalken en gepleisterde kooflijsten onder het plafond. Het gemouleurde kalkpleisterwerk op de plafonds werd eveneens vakkundig en met uiterste zorg hersteld op de oude wijze, gewapend met koehaar.”

www.callebaut-architecten.be